

А. І. Мосюра,
магістр з управління закладами освіти, здобувач
Житомирського державного університету імені Івана
Франка,
(вчитель англійської мови Бориспільської ЗОШ І-ІІІ
ступенів №6 Київської області),
e-mail: annkushyrets@ukr.net

Особливості професійної компетентності керівника загальноосвітнього навчального закладу

У статті розкрито особливості професійної компетентності керівника загальноосвітнього навчального закладу, що сприяють ефективному розвитку сучасної школи. Теоретично обґрунтовано професійну компетентність керівників на науковій основі. Висвітлено основні особливості професійної компетентності керівників на сучасному етапі управління загальноосвітніми навчальними закладами. Виявлено, що вивчення професійної компетентності керівника загальноосвітнього навчального закладу має забезпечувати не лише успішне функціонування закладу, а і його якісний розвиток в умовах оновлення та демократизації суспільства.

Актуальність теми дослідження обумовлена принциповими змінами процесу модернізації системи освіти в цілому, пошуками шляхів послідовного реформування системи управління закладами освіти. Роль директора школи у сучасних соціально-економічних реаліях переоцінити важко. Саме він створює імідж школи, формулює місію навчального закладу, визначає доміанти діяльності, а головне – комплектує команду працівників. Це зумовило оновлення функцій керівника закладу освіти, змісту його діяльності, підсилило значення професійного саморозвитку. Створило ситуацію переосмислення ролі та стилю управлінської поведінки. Саме тому важливого значення набуває професійна компетентність керівників, що веде загальноосвітній навчальний заклад (ЗНЗ) до досягнення мети та потребує ґрунтового обґрунтування та вивчення.

Вихідні передумови. Питання управління загальноосвітніми навчальними закладами висвітлено у працях Є. С. Березняка, Ю. В. Васильєва, Г. І. Горської, Г. В. Єльнікової, М. Т. Захарова, Б. С. Кобзаря, Ю. А. Конаржевського та ін. Науково досліджували проблему розвитку професійної компетентності керівника загальноосвітнього навчального закладу В. М. Бегей, В. І. Бондар, Л. І. Даниленко, Н. Л. Коломінський, Ю. А. Конаржевський, В. І. Маслов, Р. Х. Шакуров.

Водночас, як засвідчує аналіз літературних джерел, питання особливостей професійної компетентності керівників ЗНЗ вивчено недостатньо. Саме тому доцільним є охарактеризувати та розкрити зміст та особливості професійної компетентності керівника ЗНЗ.

Виклад основного матеріалу. У контексті дослідження важливе місце займає обґрунтування та розкриття змісту основних понять. Поняття «компетентність» міцно увійшло у вжиток багатьох галузей знань. У

широкому розумінні компетентність – це ступінь кваліфікації працівника, яка дозволяє успішно вирішувати задачі, що стоять перед ним. Вона визначає здатність якісно і безпомилково виконувати свої функції як у звичайних, так і в екстремальних умовах, успішно освоювати нове і швидко адаптуватися до умов, що змінюються. В основі професійної компетентності полягає професійна придатність, що являє собою сукупність психічних і психофізіологічних особливостей людини, необхідних для здійснення ефективної професійної діяльності [1: 211].

Проблема розвитку професійної компетентності керівників ЗНЗ ґрунтовно відображається у наукових працях вітчизняного вченого В. І. Маслова [7]. Автором розкрито суть поняття «професійна компетентність керівника школи» - це добра обізнаність, володіння знаннями, що слід розуміти як теоретичну, технологічну, а також моральну і психологічну готовність особистості виконувати функції, що входять до її обов'язків, прав відповідно до повноважень [7].

Категорія «професійна компетентність» визначається головним чином рівнем професійної освіти, досвідом та індивідуальними здібностями людини, її мотивованими прагненнями до безперервної самоосвіти та самовдосконалення, творчим і відповідальним ставленням до справи [2: 14].

Отже, на основі вище сказаного можна зробити висновок, що поняття «професійна компетентність керівників ЗНЗ» означає сукупність психічних та психофізіологічних особливостей керівників, що дозволяють цілеспрямовано і планомірно впливати на зовнішнє та внутрішнє середовище закладу з метою організації та координації діяльності школи, правильного здійснення навчально-виховного процесу та перспективного, ефективного розвитку ЗНЗ.

Загальні вимоги до керівника сучасної школи розроблено С.М.Мартиненко [6: 8], до змісту яких включено такі складові компетентності: стратегічна, соціальна, функціональна, управлінська, професійна.

На думку Л. І. Даниленко до професійних, інтелектуальних, особистісних характеристик, що передбачені кваліфікаційними вимогами належать [4: 43]: набуття керівником знань про сучасні наукові підходи в управлінні, принципи, функції, форми та методи управління; розвиток умінь керівника вносити суттєві позитивні зміни в психологічний клімат колективу, в організаційну структуру закладу, в свої функціональні обов'язки та підлеглих.

На жаль, на сучасному етапі розвитку процесу управління освітою проблема компетентності керівника ЗНЗ виступає як самостійна. Традиційний процес підвищення кваліфікації керівників недостатньо задовольняє ці потреби [9].

Досліджуючи діяльність керівника школи та його взаємовідносини з педагогічним колективом, Р. Х. Шакуров звертає увагу дослідників на те, що низький рівень професійної підготовки директора школи негативно відбивається на взаємовідносинах у педагогічному колективі. Адже керівник

школи повинен гармонійно поєднувати в собі якості адміністратора і колективіста, діловитість і людяність [2: 15].

Успіх та імідж сучасної школи базується на її персоналі, який безпосередньо комплектує керівник. Зміст цієї роботи характеризується: знаннями з теорії і практики управління персоналом; вміннями щодо застосування моральних та матеріальних стимулів для ефективного управління, вміннями застосовувати на практиці знання із теорії управління персоналом; професійною готовністю щодо управління на засадах гуманності, толерантності, демократичності, тактовності, виправданого ризику [11].

Визначенням рівня кваліфікації керівника школи на основі моделі його функціональної компетентності займалася дослідник О. І. Мармаза. Структура системи знань і вмінь керівника школи, на її думку, представлена двома підсистемами, які включені до моделі функціональної компетентності директора школи: професійні знання, їх зміст; типи і види знань. Цікавою є думка, що управлінські вміння — це спосіб реалізації управлінських функцій [2: 17].

Важливим є запровадження нових форм управління школою, однією із яких є державно-громадська як провідний напрямок підвищення якості освіти, про що зазначено в Національній доктрині розвитку освіти України в XXI столітті [8: 12]. Реалізація цієї парадигми вимагає залучення до управління всіх зацікавлених сторін, конкретних учасників освітнього процесу. Таким чином, говорячи про професійну компетентність керівника ЗНЗ, ми маємо на увазі його взаємопов'язані інтелектуальні, особистісні та професійні характеристики, які є засобом досягнення ефективного розвитку школи та реалізації навчально-виховного процесу.

Стандартом професійної компетентності керівника ЗНЗ у сучасних умовах є п'ять основних функцій, а саме: *бачення стратегії та розвитку загальноосвітнього навчального закладу; керівництво та моніторинг освітнього процесу; мотивація та управління персоналом закладу; управління розвитком та фінансами; внутрішня та зовнішня комунікація* [11]. Кожна з цих функцій характеризується системою знань, умінь та проявами професійної готовності і культури керівника.

На жаль, сьогодні недостатньо приділено уваги розвитку професійної компетентності керівника ЗНЗ. Саме тому директори самостійно мають шукати ефективні шляхи самовдосконалення, саморозвитку та набуття досвіду, з метою передбачення та подолання проблем та труднощів. Найбільш ефективними й доцільними масовими формами підвищення професійної компетентності керівників ЗНЗ є: *наради, конференції, педагогічні виставки, школа резерву керівних кадрів загальноосвітніх навчальних закладів* [2: 21]. Підвищенню професійної компетентності керівників сприяють групові організаційно-педагогічні форми діяльності: *семінари, школа управлінської майстерності, школа молодого директора, тощо.*

Сьогодні основними інструментами управління директора школи сьогодні повинні стати насамперед культурно-етичні методи керівництва, які спрямовані на демократичний стиль керівництва.

Необхідно зауважити, що до особливостей професійної компетентності керівника школи, ми вважаємо, доцільно віднести також і складові управлінської культури. Адже рівень управлінської культури є важливим показником рівня професіоналізму.

Висновки. Отже, про компетентність керівника ЗНЗ свідчать показники ефективності його управлінської діяльності. Під критерієм ефективності процесу управління вчені розуміють систему умов, які можуть задовольняти цей процес. Вагомим показником управлінської діяльності керівника школи є створення оптимальних можливостей для досягнення поставленої мети ЗНЗ, реалізації навчально-виховного процесу, інноваційної діяльності педагогів.

Таким чином, на основі аналізу та узагальнення вище поданого матеріалу можна зробити висновок, щодо особливостей професійної компетентності керівників ЗНЗ належать:

- самостійність проблеми професійної компетентності керівника ЗНЗ. Адже традиційний процес підвищення кваліфікації недостатньо задовольняє існуючі потреби, які виникають у практиці керівників;
- всебічність: управління персоналом закладу, внутрішніми та зовнішніми комунікаціями, розвитком та фінансами тощо;
- бачення стратегії та розвитку ЗНЗ;
- командна співпраця керівника, персоналу, громадськості, дітей;
- запровадження державно-громадської форми правління;
- участь у різноманітних формах підвищення професійної компетентності керівника;
- розвиток управлінської культури керівника, загальний світогляд, знання психолого-педагогічних наук (зокрема теорії управління, наукових основ управління школою, педагогічної етики);
- володіння різноманітними методами досліджень (соціологічними, психологічними, педагогічними, школознавчими).

Таким чином, професійна компетентність керівника є невід'ємною частиною процесу управління ЗНЗ. Вона надає можливість розвивати в керівників вміння та навички, що безпосередньо забезпечують високоєфективний процес функціонування школи як системи.

Однак, дане дослідження не вичерпує себе, а ставить за мету подальше вивчення питання формування професійної компетентності у керівників ЗНЗ.

Список використаних джерел та літератури

1. Балабанова Л. В. Управління персоналом : навч. посібник / Л. В. Балабанова, О. В. Сардак. – Донецьк : ДонДУЕТ, 2006. – 471 с.
2. Маслов В. І. Психологічна основа моделі компетентності директора школи / Маслов В. І. // Директор школи, ліцею, гімназії. — 2003. — № 1. — С. 12.

3. Васильченко Л. В. Управлінська культура і компетентність керівника / Васильченко Л. В. – Х. : Основа, 2007, - 176 с. – (Б-ка журн. «Управління школою»; Вип. 3(51))
4. Мартиненко С. М. Оновлення управлінських функцій керівника сучасного навчального закладу в умовах реформування національної системи освіти / Мартиненко С. М. // Управління школою. – 2003. – №7. – (19) березня. – С.8-9.
5. Даниленко Л. І. Модернізація змісту, форм та методів управлінської діяльності директора загальноосвітньої школи / Даниленко Л. І. – К. : Логос, 1998. – 138с.
6. Davis, K. The myth of functional analysis as a special method in sociology and anthropology / Davis, K. // American sociological review. – 1959. – Vol. 24. – P. 757–773
7. Полякова Г. К. Інновації в управлінні ЗНЗ [Електронний ресурс] / Полякова Г. К. – Режим доступу до ресурсу: http://edu-post-diploma.kharkov.ua/index.php?option=com_smf&Itemid=99999999&
8. Національна доктрина розвитку освіти України у ХХІ столітті. – К. : Шкільний світ, 2001. – 23с.

A. Мосюра

***Особенности профессиональной компетентности руководителей
общеобразовательных учебных заведений***

В статье раскрыты особенности профессиональной компетентности руководителя общеобразовательного учебного заведения, способствующие эффективному развитию современной школы. Теоретически обосновано профессиональную компетентность руководителей на научной основе.

Проанализированны основные особенности профессиональной компетентности руководителей на современном этапе управления общеобразовательными учебными заведениями. Обосновано, что изучение профессиональной компетентности руководителя общеобразовательного учебного заведения должно обеспечивать не только успешное функционирование учреждения, но и его качественное развитие в условиях обновления и демократизации общества.

A. I. Mosiura

***The Peculiarities of Professional Competence of the Head of General
Educational Institution***

The article deals with the peculiarities of the professional competence of the head of general educational institution that promote the efficient development of the modern school. It substantiates the professional competence of the head of general educational institutions on the scientific basis theoretically. The article highlights the main peculiarities of the professional competence of the heads of management of general educational institutions at the present stage. It is proved that the study of the professional competence of the head of general educational institution must ensure not only the success of the institution, but also its qualitative development in the conditions of renewal and democratization.